

بررسی ساختار نظام بانکی و نقدینگی در کشور عراق

کد موضوعی: ۲۲۰

شماره مسلسل: ۱۲۶۳۳

آبان ماه ۱۳۹۱

به نام خدا

فهرست مطالب

چکیده	۱
مقدمه	۱
۱. تاریخچه بانکداری در عراق	۱
۲. ساختار نظام بانکی در عراق	۲
۳. گزیده‌ای از قانون بانکداری عراق	۶
۴. سیاست پولی در عراق	۱۰
۵. بررسی نرخ تورم در عراق	۱۴
۶. بررسی وضعیت نظام بانکی در عراق	۱۴
جمع‌بندی	۱۷
منابع و مأخذ	۲۱

بررسی ساختار نظام بانکی و نقدینگی در کشور عراق

چکیده

کشور عراق بعد از جنگ و از سال ۱۹۹۲ به بعد از لحاظ سیاسی و اقتصادی تغییر ساختار داده است که ساختار نظام بانکی نیز متناسب با آن دچار تغییر و تحول شده است. در این گزارش هدف اصلی بررسی ساختار نظام بانکی و وضعیت مالی نظام بانکی در عراق است. در این راستا وضعیت پولی ملی و ساختار نقدینگی، پایه پولی و نرخ بهره عراق نیز به تصویر کشیده شده است.

مقدمه

شناسایی ساختار نظام بانکی در اقتصاد هر کشور می‌تواند کمک شایانی را اولاً به خود آن کشور در راستای سیاستگذاری پولی ارائه دهد و ثانیاً یک حالت مقایسه‌ای نیز برای سایر کشورها ایجاد کند. در این راستا گزارش حاضر وضعیت ساختار نظام بانکی عراق را بررسی می‌کند که در بخش اول آن تاریخچه بانکداری در عراق، در بخش دوم آن ساختار نظام بانکی عراق، در بخش سوم قانون بانکداری عراق، در بخش چهارم سیاست پولی و ابزارهای آن در عراق، در بخش پنجم، نرخ برابری پول رایج عراق با دلار و ساختار نرخ بهره در این کشور، در بخش ششم وضعیت نقدینگی، در بخش هفتم وضعیت پایه پولی، در بخش هشتم وضعیت نرخ تورم، در بخش نهم ترانزنامه بانک مرکزی عراق، بانک‌ها و نظام بانکی عراق مطرح و بررسی می‌شود. در خاتمه نیز مطالب عنوان شده جمع‌بندی می‌شود.

۱. تاریخچه بانکداری در عراق

زمانی که عراق بخشی از امپراتوری عثمانی بود، تعدادی از کشورهای اروپایی لیره ترک را در کنار پول ملی خود به گردش انداختند. با استقرار و برپایی قیمومیت انگلیس بر عراق بعد از جنگ جهانی اول، عراق با سیستم پولی هندوستان که به وسیله انگلستان اداره می‌شد، ادغام شد و روپیه پول رایج این کشور محسوب شد، به طوری که هر واحد دینار معادل ۱۳/۳۳ روپیه تعیین شد.^۱

1. <http://www.cbi.iq/index.php?pid=History>

در سال ۱۹۳۱ میلادی، دفتر واحد پولی عراق در لندن آغاز به کار کرد که وظیفه آن، انتشار اسکناس و حفظ ذخایر دینار برای عراق بود.^۱

در سال ۱۹۴۷ میلادی اولین بانک دولتی در عراق تأسیس شد و در سال ۱۹۴۸ بانک مستغلات راه‌اندازی شد. در سال ۱۹۵۱ میلادی نیز بانک رهنی شروع به فعالیت کرد. بانک مشارکتی نیز در سال ۱۹۵۶ شروع به کار کرد. در سال ۱۹۵۶ بانک ملی عراق وظایف بانک مرکزی این کشور را برعهده گرفت. در ۱۴ جولای^۲ ۱۹۶۴ کلیه بانک‌ها و بیمه‌ها ملی شدند و در دهه بعد از آن، ارزش دینار افزایش یافت به طوری که هر واحد دینار عراق معادل ۳/۴ دلار آمریکا بود.

در سال ۱۹۸۷ نظام بانکی عراق را بانک‌های مرکزی، رافدین،^۳ کشاورزی، صنعتی و بانک مستغلات تشکیل می‌داد و هر واحد دلار آمریکا معادل ۱/۸۶ دینار عراق بود.

بعد از جنگ خلیج در سال ۱۹۹۱، پول جدید عراق توسط دولت چاپ شد و ارزش آن در سال ۱۹۹۵ میلادی به‌ازای هر واحد دلار معادل ۳,۰۰۰ دینار عراق تعیین شد.

قانون بانکداری عراق در ۱۹ دسامبر ۲۰۰۳ میلادی منتشر شد. این قانون، چارچوب حقوقی بانکداری عراق را در راستای استانداردهای بین‌المللی دربر می‌گیرد و با معرفی یک سیستم رقابتی، مطمئن و صادق سعی در افزایش اعتماد عمومی نسبت به سیستم بانکداری دارد.

از ۱۵ اکتبر سال ۲۰۰۳ میلادی تا ۱۵ ژانویه ۲۰۰۴، اسکناس‌ها و سکه‌های جدید دینار عراق استانداردسازی و منتشر شد تا در سراسر عراق مورد استفاده قرار گیرد. بانک مرکزی مستقل عراق مطابق با قانون بانکداری این کشور در ۶ مارس ۲۰۰۴ تأسیس شد.

۲. ساختار نظام بانکی در عراق

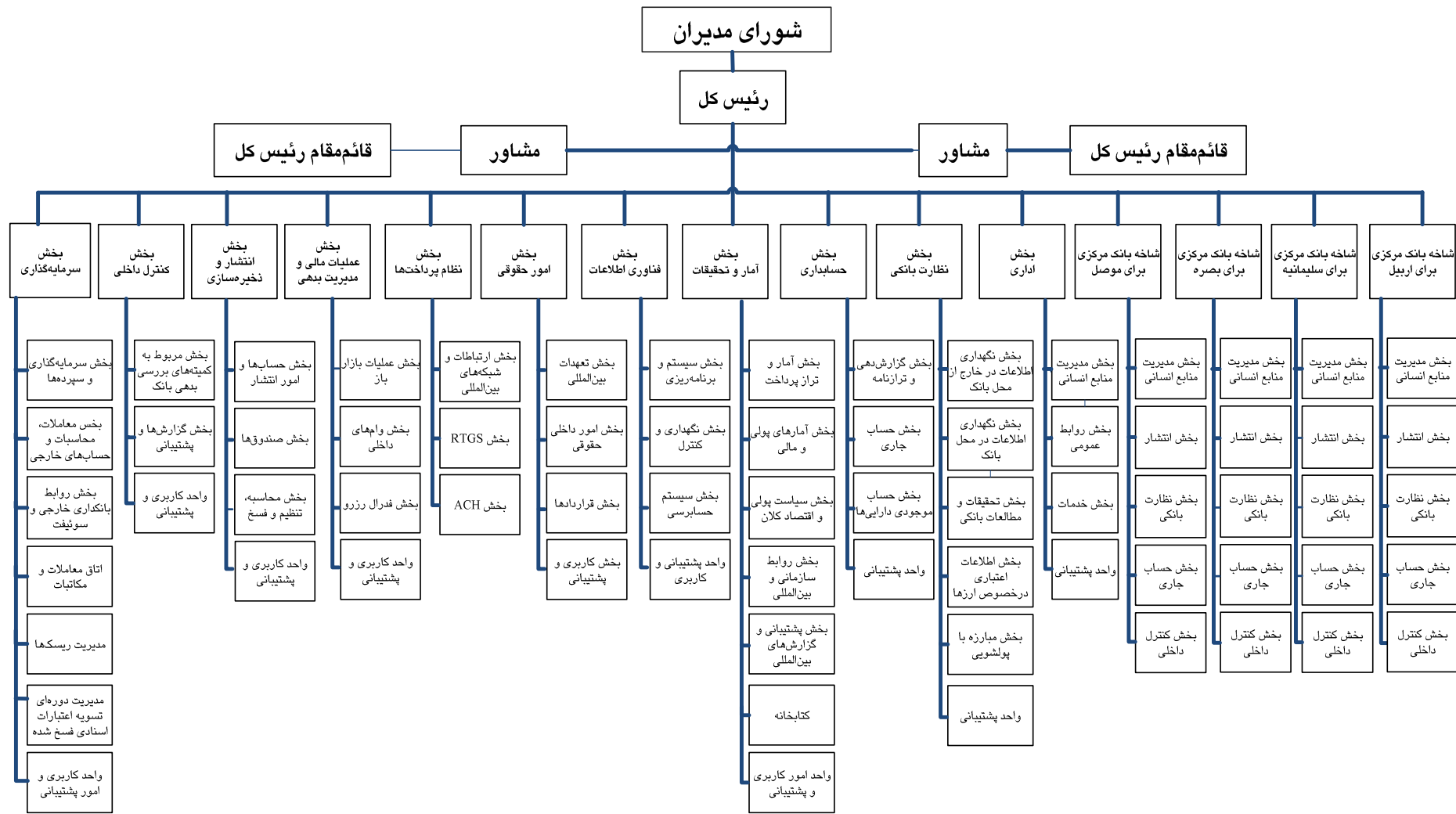
۲-۱. ساختار بانک مرکزی عراق

ساختار بانک مرکزی عراق مطابق نمودار ذیل است:

1. Ibid.
2. Ibid.
3. Rafidin

نمودار ساختار بانک مرکزی عراق

۲-۲. ساختار بانک‌ها در عراق

در عراق جمع کل بانک‌های فعال به ۵۰ بانک می‌رسد که شامل ۷ بانک دولتی و ۴۳ بانک غیردولتی است. از بانک‌های غیردولتی حدود ۱۱ بانک خارجی یا شعبه بانک خارجی فعالیت می‌کنند. در مجموع کلیه بانک‌های داخلی و خارجی در عراق تعداد ۸۹۹ شعبه دارند که فهرست این شعب بانک‌ها و برخی ویژگی‌های آنها به شرح زیر است:

جدول ۱. فهرست بانک‌های دولتی و خصوصی عراق

ردیف	نام بانک	تعداد شعبه	سال تأسیس	سرمایه پرداخت شده (میلیون دینار عراق)	نوع مالکیت	ردیف	نام بانک	تعداد شعبه	سال تأسیس	سرمایه پرداخت شده (میلیون دینار عراق)	نوع مالکیت
۱	بانک رافدین ^(۱)	۱۷۰	۱۹۴۱	۲۵,۰۰۰	دولتی	۲۶	بانک همکاری عرب	۱	۲۰۰۴	۸,۲۰۴	خصوصی خارجی
۲	بانک رشید	۱۴۳	۱۹۸۸	۲,۰۰۰	دولتی	۲۷	بانک اتحادیه عراق	۲	۲۰۰۴	۵۹,۸۰۰	خصوصی
۳	بانک مشارکتی کشاورزی	۴۲	۱۹۳۵	۶۰۰	دولتی	۲۸	بانک سرمایه‌گذاری و توسعه دجله و فرات	۶	۲۰۰۵	۵۰,۰۰۰	خصوصی
۴	بانک صنعتی عراق	۹	۱۹۴۶	۷۵,۰۰۰	دولتی	۲۹	بانک ملی ایران (شعبه بغداد)	۲	۲۰۰۵	۳۰,۲۲۴	نماینده بانک خارجی
۵	بانک مستغلات	۲۱	۱۹۴۸	۵۰,۰۰۰	دولتی	۳۰	بانک بین‌المللی سرمایه‌گذاری آشور	۴	۲۰۰۵	۷۳,۳۷۰	خصوصی
۶	بانک العراق	۴	۱۹۹۱	۱,۰۰۰	دولتی	۳۱	بانک بین‌المللی سرمایه‌گذاری و توسعه کردستان	۴	۲۰۰۵	۱۵۰,۰۰۰	خصوصی
۷	بانک تجاری عراق	۱۵	۲۰۰۴	۵۰۰,۰۰۰	دولتی	۳۲	بانک ملی اسلامی	۳	۲۰۰۵	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی
۸	بانک بغداد	۳۸	۱۹۹۲	۱۱۲,۹۰۰	خصوصی	۳۳	بانک اسلامی تأمین مالی و سرمایه‌گذاری بلاد اسلام	۱۵	۲۰۰۶	۱۵۰,۰۰۰	خصوصی خارجی
۹	بانک بازرگانی عراق	۱۰	۱۹۹۲	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی	۳۴	بانک سرمایه‌گذاری منصور	۱۳	۲۰۰۶	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی
۱۰	بانک سرمایه‌گذاری بین‌المللی بصره	۷	۱۹۹۳	۷۵,۰۰۰	خصوصی	۳۵	بانک ترانس عراق	۲	۲۰۰۶	۵۶,۵۰۰	خصوصی

ردیف	نام بانک	تعداد شعبه	سال تأسیس	سرمایه پرداخت شده (میلیون دینار عراق)	نوع مالکیت	ردیف	نام بانک	تعداد شعبه	سال تأسیس	سرمایه پرداخت شده (میلیون دینار عراق)	نوع مالکیت
۱۱	بانک سرمایه‌گذاری خاورمیانه عراق	۲۰	۱۹۹۳	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی	۳۶	بانک بیبلاس ^(۵)	۲	۲۰۰۶	۱۷,۲۳۱	خصوصی خارجی
۱۲	بانک اسلامی سرمایه‌گذاری و توسعه عراق	۹	۱۹۹۳	۱۰۲,۳۸۴	خصوصی	۳۷	بانک کشاورزی بغداد	۲	۲۰۰۶	۱۶,۳۶۶	خصوصی
۱۳	بانک سرمایه‌گذاری عراق	۲۰	۱۹۹۳	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی	۳۸	بانک امرالد ^(۶)	۴	۲۰۰۷	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی
۱۴	بانک سرمایه‌گذاری متحد	۱۳	۱۹۹۴	۲۰۰,۰۰۰	خصوصی	۳۹	بانک همکاری اسلامی برای سرمایه‌گذاری و توسعه	۹	۲۰۰۷	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی خارجی
۱۵	بانک ملی عراق	۷	۱۹۹۵	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی	۴۰	بانک الهدی ^(۷)	۵	۲۰۰۸	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی
۱۶	بانک اعتباری عراق	۱۴	۱۹۹۸	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی	۴۱	بانک جهان ^(۸) برای سرمایه‌گذاری و تأمین مالی اسلامی	۶	۲۰۰۸	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی
۱۷	بانک سرمایه‌گذاری دارالسلام	۱۰	۱۹۹۹	۱۰۵,۸۰۰	خصوصی	۴۲	بانک IBL	۲	۲۰۰۸	۸,۷۷۵	خصوصی خارجی
۱۸	بانک بایی‌لن ^(۲)	۱۱	۱۹۹۹	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی خارجی	۴۳	بانک کشورهای عربی و بیروت	۲	۲۰۰۹	۱۶,۳۸۰	خصوصی
۱۹	بانک اقتصادی سرمایه‌گذاری و تأمین مالی	۴۸	۱۹۹۹	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی	۴۴	بانک اربیل	۲	۲۰۱۰	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی
۲۰	بانک بازرگانی سامر ^(۳)	۱۰	۱۹۹۹	۱۰۰,۵۰۰	خصوصی	۴۵	بانک اسلامی ابوظبی	۱	۲۰۱۰	۸,۱۹۰	خصوصی خارجی
۲۱	بانک سرمایه‌گذاری و تأمین مالی وارکا ^(۴)	۱۱۹	۲۰۰۰	۱۰۵,۰۷۲	خصوصی	۴۶	بانک البرکت ^(۹)	۲	۲۰۱۱	۸,۱۷۶	خصوصی

ردیف	نام بانک	تعداد شعبه	سال تأسیس	سرمایه پرداخت شده (میلیون دینار عراق)	نوع مالکیت	ردیف	نام بانک	تعداد شعبه	سال تأسیس	سرمایه پرداخت شده (میلیون دینار عراق)	نوع مالکیت
۲۲	بانک بازرگانی خلیج	۱۷	۲۰۰۰	۱۰۳,۹۵۰	خصوصی خارجی	۴۷	بانک ایش ^(۱۲)	۱	۲۰۱۱	۸,۱۹۰	خصوصی
۲۳	بانک اسلامی اللاف ^(۱۰)	۱۶	۲۰۰۱	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی	۴۸	بانک وقفی ^(۱۳)	۱	۲۰۱۱	۸,۱۷۶	خصوصی
۲۴	بانک سرمایه‌گذاری و توسعه موصل	۱۴	۲۰۰۱	۷۵,۰۰۰	خصوصی	۴۹	بانک اعتباری لبنان	۲	۲۰۱۱	۱۶,۳۵۲	خصوصی
۲۵	بانک سرمایه‌گذاری و تأمین مالی شمال ^(۱۱)	۱۸	۲۰۰۴	۱۷۵,۰۰۰	خصوصی	۵۰	بانک بین‌المللی توسعه	۱	۲۰۱۱	۱۰۰,۰۰۰	خصوصی

Source: Annual Statistical Bulletin, 2011, Central bank of Iraq, pp.105-106.

- (1) Refidin (8) Gehan
 (2) Babylon (9) Albaraka
 (3) Summer (10) Elaf
 (4) Warka (11) North
 (5) Byblos (12) Esh
 (6) Emerald (13) Vakhif
 (7) Al-Huda

۳. گزیده‌ای از قانون بانکداری عراق^۱

۳-۱. هدف اصلی قانون بانکداری

هدف اولیه قانون بانکداری براساس بند «۱» ماده (۲) قانون مذکور، حفظ اعتماد در نظام بانکی است. سایر اهداف قانونگذار، اطمینان بخشی نسبت به حفظ سپرده‌ها در نظام بانکی، کمک به کاهش جرائم مالی نظیر فرار مالیاتی، پولشویی و تأمین مالی تروریسم است.

۳-۲. ممنوعیت‌ها

براساس بند «۱» ماده (۳) قانون بانکداری عراق هیچ شخص (حقیقی یا حقوقی) بدون اجازه بانک مرکزی حق اشتغال نسبت به فعالیت بانکی را ندارد.

۱. این قانون مصوب ۱۹ سپتامبر سال ۲۰۰۳ بوده و مشتمل بر ۱۰۸ ماده است.

۳-۳. مجوزها و اجازه فعالیت

مطابق بند «۱» ماده (۴) قانون بانکداری عراق، تأسیس و آغاز به کار بانک در عراق (شامل حوزه مرکزی و شعب و نمایندگی توسط اشخاص داخلی یا خارجی یا شرکت‌های هلدینگ) باید با مجوز بانک مرکزی این کشور باشد.

نمایندگی‌های بانک‌های خارجی باید حداقل ۵۰ میلیون دینار (حدود ۴۱ میلیون دلار آمریکا)^۱ سرمایه اولیه را پرداخت کنند.

براساس بند «۷» ماده (۴) قانون مذکور نیز هر شخص خارجی می‌تواند حداکثر ۵۰ درصد از سهام بانک‌های داخلی یا جدیدالتأسیس را بدون نیاز به اخذ مجوز از بانک مرکزی به تملک درآورد. براساس بند «۸» ماده فوق نیز آن دسته از اشخاص خارجی می‌توانند سهام بانک‌ها را در عراق در اختیار بگیرند که در قالب بانک بوده و تحت نظارت مقام پولی ناظر در کشور دیگر فعالیت کنند. براساس ماده (۹) قانون بانکداری، توسعه فعالیت بانکداری و یا تأسیس شعب جدید یا نمایندگی جدید باید به تأیید بانک مرکزی برسد.

۳-۴. لغو یا فسخ مجوز فعالیت

براساس جزء «a» بند «۱» ماده (۱۳)، مجوزهایی که با رشوه و کلاهبرداری و... اخذ شده باشد، براساس تشخیص بانک مرکزی فسخ می‌شوند.

همچنین بانکی که طی ۱۲ ماه از اخذ مجوز بانکی، از مجوز مذکور استفاده نکند یا بانکی که به مدت ۶ ماه نسبت به اخذ سپرده پولی یا جذب وجوه قابل بازپرداخت از عموم اقدامی نکند و یا از منابع جذب شده به نفع حساب‌های خود اعتبارسازی کند، براساس جزء «b» بند «۱» ماده (۱۳)، با تشخیص بانک مرکزی عراق، لغو مجوز می‌شود.

۳-۵. حداقل سرمایه لازم برای بانک‌های داخلی

حداقل سرمایه پرداختی بانک‌ها هنگام تأسیس، براساس بند «۱» ماده (۱۴) قانون بانکداری عراق باید حداقل ۱۰ میلیون دینار (حدود ۸/۲ میلیون دلار) باشد و مطابق با مقررات بانک مرکزی افزایش یابد. مطابق بند «۱» ماده (۱۶) نیز سرمایه بانک‌ها نباید کمتر از ۱۲ درصد ارزش کل دارایی‌های موزون شده به ریسک (کفایت سرمایه) باشد.

۱. تبدیل براساس میانگین نرخ هر واحد دلار آمریکا معادل ۱,۲۱۸ دینار عراق در دسامبر سال ۲۰۱۱ انجام شده است.

۳-۶. ادغام بانکها

براساس ماده (۲۳) قانون بانکی عراق، هرگونه ادغام یا اتحاد بانکها از لحاظ دارایی یا بدهی باید به تأیید بانک مرکزی برسد.

۳-۷. فعالیت‌های بانکی

براساس بند «۱» ماده (۲۷) قانون بانکی عراق، بانکها مجاز به انجام فعالیت‌های زیر هستند:

- دریافت سپرده‌های پولی یا سایر وجوه قابل بازپرداخت که بازدهی بهره‌ای داشته باشد یا نداشته باشد،
- تخصیص اعتبارات بدون هیچ محدودیت شامل اعتبار مصرفی و رهنی، تأمین مبادلات بازرگانی و ارائه خدمات لیزینگ مالی،
- خرید و فروش به حساب خود یا مشتریان شامل ابزارهای بازار پول نظیر چک‌ها، ارن، گواهی سپرده و اوراق مجاز و...
- انجام تعهدات مشروط نظیر ضمانتنامه‌ها و اعتبارات اسنادی،
- فراهم کردن خدمات پایاپای،^۱ تسویه حساب و انتقال پول، اوراق بهادار، دستوره‌های پرداخت و ابزارهای پرداخت،
- واسطه‌گری پولی.

۳-۸. ممنوعیت سرمایه‌گذاری

هیچ بانکی بدون مجوز بانک مرکزی حق ندارد بیش از ۲۰ درصد سرمایه پایه خود را صرف سرمایه‌گذاری در سهام، اوراق بهادار یا اوراق قرضه مبتنی بر دارایی کند (حکم بند «۱» ماده (۳۳) قانون بانکداری عراق).

۳-۹. تعطیلات بانکی

براساس ماده (۳۴) قانون کلیه بانکها باید طبق روال اداری و براساس مقررات بانک مرکزی نسبت به شعب خود جهت ارائه خدمت به عموم، باز یا بسته کند. این مقررات شامل روزهای جمعه و روزهای تعطیل بانکی می‌شود.

۳-۱۰. معاملات مشکوک

هر بانکی باید مطابق با بند «۱» ماده (۳۵) قانون ماهیانه در قالب گزارش خاصی بانک مرکزی عراق را نسبت به معاملات مشکوک مطلع کند.

۳-۱۱. سیستم پرداخت

مطابق بند «۱» ماده (۳۹)، بانکها می‌توانند سیستم‌های همکاری و اتاق معاملات پایاپای را جهت تسویه حساب و وجوه و ابزارهای پرداخت در بین خود و یا مؤسسات مالی راه‌اندازی کنند.

۳-۱۲. سال مالی

سال مالی بانکهای داخلی براساس ماده (۴۰) قانون بانکی عراق از اول ژانویه شروع و در ۳۱ دسامبر همان سال پایان می‌یابد، البته براساس ماده (۴۱) این قانون، هر بانک باید گزارش‌های دوره‌ای ذیل را که براساس مقررات تهیه می‌شود، به بانک مرکزی ارائه دهد:

- گزارش‌های مالی که نشان‌دهنده دارایی‌ها و بدهی‌های آنها باشد،
- گزارش‌های مربوط به تسعیر ارز، نرخ کفایت سرمایه، وضعیت ذخایر، دارایی‌های نقد و اعطای اعتبار به اشخاص،
- صورت وضعیت بودجه کل و شعب مربوطه.

همچنین براساس بند «۱» ماده (۴۳) قانون، هر بانک باید گزارش‌های مالی خود و شعب تابعه را سالیانه ارائه دهد و براساس ماده (۱۴۴) نیز باید این گزارش‌ها را منتشر کند.

۳-۱۳. جرائم

براساس بندهای «۱» و «۲» ماده (۵۷) قانون، هر شخصی که بدون مجوزهای بانک مرکزی به فعالیت‌های بانکی مشغول شود، مجرم شناخته شده و مشمول جرائم قانون مجازات می‌شود و دادگاه‌های جزایی باید به محض درخواست بانک مرکزی با متخلفین برخورد کنند.

۳-۱۴. ورشکستگی بانکها

به محض ارائه یک دادخواست مناسب و انتصاب یک بازرس توسط بانک مرکزی در امور یک بانک، دادگاه امور مالی باید فرآیند ورشکستگی در مورد آن بانک را براساس زمینه‌های مشخص فعال کند (مطابق ماده (۷۱) قانون بانکی عراق). در مواد (۷۲) تا (۱۰۳) نیز مقررات مربوط به ورشکستگی بانکها مطرح شده است.

۱۵-۳. اختیارات بانک مرکزی

براساس بند «۱» ماده (۱۰۴) قانون بانکی عراق، بانک مرکزی این کشور اختیار قانونگذاری، صدور دستورالعمل‌ها، هدایت و اطلاع‌رسانی اجرای این قانون را دارد.

۴. سیاست پولی در عراق

در ۲۶ آگوست سال ۲۰۱۲، شورای مدیران بانک مرکزی عراق سیاست‌های پولی جدیدی را اعلام کردند که براساس آن نرخ ذخیره قانونی نیز تغییر یافت و مقررات جدیدی در ارتباط با تسهیلات بانکی وضع شد که در این بخش ابزارهای سیاست پولی جدید عراق مورد بررسی قرار می‌گیرد:

۱-۴. ابزارهای سیاست پولی در عراق

بانک مرکزی عراق اخیراً ابزارهای فعال و غیرفعال^۱ را مورد استفاده قرار داده است تا بتواند نقدینگی بازار (پایه پولی) را تحت تأثیر قرار دهد. این ابزارها به شرح زیر است:^۲

- مزایده ارز به طوری که بانک مرکزی عراق براساس اهداف سیاستی اقدام به خرید و فروش دلار در بازار می‌کند.

- ذخایر قانونی که بانکها را ملزم می‌کند تا بخشی از سپرده‌های مشتریان را در بانک مرکزی، به صورت نقد و اوراق بهادار وزارت مالیه نگهداری کنند.

- اضافه برداشت^۳ برای بانک‌هایی که امکان تسویه پرداخت‌های تعهد شده را در پایان روز نداشته باشند.

- بانک مرکزی به عنوان آخرین وام‌دهنده که منحصراً شامل وام‌های مذاکره‌ای برای بانکها در مقابل وثایق می‌باشد و در شرایط بروز مشکلات نقدینگی حاد برای بانکها مورد استفاده قرار می‌گیرد.

- باجه اوراق بهادار وزارت مالیه که در هر بانک می‌تواند به خرید و فروش اوراق بهادار وزارت مالیه و ارزش اسمی اقدام کند.

در کنار ابزارهای بالا، مواد (۲۸)، (۲۹) و (۳۰) این قانون اجازه استفاده از عملیات بازار باز را به بانک مرکزی این کشور می‌دهد. همچنین بانک مرکزی عراق نرخ‌های بهره کوتاه‌مدت بانکی را به عنوان نرخ سیاستگذاری^۴ تعیین می‌کند.

1. Active and Passive Instruments

2. Central Bank of Iraq, New Central Bank Policy Instruments, 2012, September, p. 3.

3. Overdraft

4. Policy Rate

۴-۲. نرخ برابری دینار و دلار و نرخ بهره

در سال ۲۰۰۸ هر واحد دلار آمریکا معادل ۱,۲۰۳ دینار عراق بوده است. این رقم در سال ۲۰۰۹ کاهش یافته و به ۱,۱۸۲ واحد رسیده و در سال ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ روند افزایشی تا ۱,۲۱۸ واحد دینار در آن مشاهده می‌شود.

جدول ۲. نرخ برابری دینار عراق و دلار آمریکا

سال	قیمت بازاری ^(۱)	قیمت مزایده ^(۲)
۲۰۰۸	۱,۲۰۳	۱,۱۹۳
۲۰۰۹	۱,۱۸۲	۱,۱۷۰
۲۰۱۰	۱,۱۸۶	۱,۱۷۰
۲۰۱۱	۱,۲۱۸	۱,۱۷۰

Source: Ibid, p. 84.

(1) Market Price

(2) Auction Price

میانگین نرخ بهره بانک مرکزی عراق به شرح زیر ارائه می‌شود:

جدول ۳. میانگین نرخ بهره بانک مرکزی عراق

سال	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱
نرخ سیاستگذاری	۱۶/۷۵	۸/۸۳	۶/۲۵	۶/۰۰
اعتبار اولیه	۱۸/۷۵	۱۰/۸۳	۸/۲۵	۸/۰۰
اعتبار ثانویه	۱۹/۷۵	۱۱/۸۳	۹/۲۵	۹/۰۰
آخرین منبع وام‌دهی	۲۰/۲۵	۱۲/۳۳	۹/۷۵	۹/۵۰
سپرده‌های ۷ روزه به دینار عراق	۱۴/۷۵	۶/۸۳	۴/۲۵	۴/۰۰
سپرده‌های ۱۴ روزه به دینار عراق	۱۵/۷۵	۱۳/۰۰		
سپرده‌های ۳۰ روزه به دینار عراق	۱۶/۷۵	۱۴/۰۰		
سپرده‌های ۷ روزه به دلار آمریکا	۲/۱۳	۱/۰۰		
سپرده‌های ۳۰ روزه به دلار آمریکا	۲/۴۶	۱/۲۵		
سپرده‌های ۹۰ روزه به دلار آمریکا	۲/۷۱	۱/۵۰		

Source: Ibid, p. 85.

نرخ بهره مطالبه شده بانک‌های فعال چه با دینار عراق و چه با ارز خارجی از سال ۲۰۰۸ تا

۲۰۱۱ جدای از نوسانات جزئی، روند کاهشی دارد.

جدول ۴. بهره مطالبه شده (درصد)

با ارز خارجی				با دینار عراق				عنوان
۲۰۱۱	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۱۱	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۸	
				۱۴/۷۲	۱۵/۱۳	۱۹/۷۶	۱۹/۶۵	حساب جاری ^(۱)
				۱۴/۴۷	۱۴/۷۶	۱۶/۳۴	۱۹/۷۲	صورت حساب‌های تنزیل شده
۱۳/۱۱	۱۳/۸۹	۱۶/۰۲	۱۶/۶۰	۱۴/۱۳	۱۴/۳۵	۱۶/۱۶	۱۹/۲۲	وام‌های کوتاه‌مدت
۱۳/۱۵	۱۲/۹۲	۱۴/۳۸	۱۶/۰۹	۱۳/۵۷	۱۳/۳۲	۱۵/۶۳	۱۹/۵۰	وام‌های میان‌مدت
۱۳/۷۹	۱۲/۳۳	۱۴/۰۷	۱۶/۵۸	۱۳/۷۴	۱۴/۳۵	۱۶/۴۷	۱۹/۵۷	وام‌های بلندمدت

Source: Ibid, p. 86.

(1) Overdraft

نرخ بهره‌ای که بانک‌های فعال با دینار عراق پرداخته‌اند، طی سال‌های مورد بررسی در مورد هر چهار نوع سپرده روند کاهشی دارد به‌عنوان مثال سپرده یک‌ساله در سال ۲۰۰۸، ۱۱/۸۸ درصد بهره پرداخت کرده، اما این نرخ تا سال ۲۰۱۱ به ۶/۹۰ درصد سقوط کرد. افت نرخ بهره تقریباً در مورد بهره‌های پرداخت شده با ارز خارجی نیز صدق می‌کند.

جدول ۵. بهره پرداخت شده (درصد)

با ارز خارجی				با دینار عراق				عنوان
۲۰۱۱	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۱۱	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۸	
۲/۷۷	۲/۶۲	۲/۸۲	۳/۴۱	۵/۲۴	۵/۵۲	۶/۸۴	۹/۴۷	سپرده پس‌انداز
۲/۹۳	۲/۸۷	۳/۳۱	۴/۶۰	۵/۹۱	۶/۰۶	۷/۸۲	۱۰/۵۴	سپرده ۶ ماهه
۳/۵۱	۳/۴۵	۳/۹۴	۴/۷۶	۶/۹۰	۷/۱۷	۸/۸۳	۱۱/۸۸	سپرده ۱ ساله
۴/۳۷	۴/۶۲	۵/۸۰	۶/۹۱	۷/۸۵	۸/۱۸	۱۰/۱۲	۱۳/۱۱	سپرده ۲ ساله

Source: Ibid, p. 85.

۴-۳. ذخیره قانونی

میزان ذخیره قانونی سیستم بانکی در عراق از حدود ۱۶/۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ میلادی به حدود ۶/۴ میلیارد دلار در پایان سال ۲۰۱۱ رسیده و طی این دوره به‌طور متوسط سالیانه حدود ۲۷ درصد کاهش یافته است.

جدول ۶. ذخیره قانونی

(میلیون دلار آمریکا)

سال	میزان ذخیره قانونی
۲۰۰۸	۱۶,۶۲۰
۲۰۰۹	۷,۹۶۷
۲۰۱۰	۶,۰۳۳
۲۰۱۱	۶,۴۱۶

Source: Ibid, p.51.

۴-۴. نقدینگی

میزان نقدینگی کشور عراق از حدود ۲۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ میلادی به حدود ۵۹ میلیارد دلار در پایان سال ۲۰۱۱ میلادی رسیده و طی این دوره به طور متوسط سالانه حدود ۲۷ درصد رشد کرده است.

جدول ۷. میزان نقدینگی کشور عراق

(میلیارد دلار آمریکا)

۲۰۱۱	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۸	
۲۳	۲۱	۱۸	۱۵	ارز خارجی
۳۶	۳۰	۲۰	۱۴	سپرده‌های تشکیل‌دهنده M2
۵۹	۵۱	۳۸	۲۹	M2

Source: Ibid, p. 45.

۴-۵. پایه پولی

بررسی پایه پولی و اجزای آن در کشور عراق نشان می‌دهد که پایه پولی این کشور از ۳۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ به ۴۸ میلیارد دلار در پایان سال ۲۰۱۱ رسیده و طی این دوره به طور متوسط سالانه حدود ۱۰ درصد رشد کرده است. برای سال ۲۰۱۱ میلادی در بین منابع پایه پولی بیشترین سهم را خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی عراق دارا بوده و در بین مصارف نیز ذخایر بانک مرکزی عراق بیشترین سهم را به خود اختصاص داده است.

(میلیارد دلار آمریکا)

جدول ۸. پایه پولی کشور عراق

مصارف		منابع		پایه پولی	سال
نخایر بانک	ارز خارج از بانک ها	خالص دارایی‌های داخلی بانک مرکزی	خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی		
۲۰	۱۵	-۱۳/۰۷	۴۹	۳۶	۲۰۰۸
۲۰	۱۸	-۳/۸۳	۴۲	۳۸	۲۰۰۹
۲۵	۲۱	-۲/۸۵	۴۸	۴۵	۲۰۱۰
۲۵	۲۳	-۸/۷۷	۵۷	۴۸	۲۰۱۱

Source: Ibid, p. 43.

۵. بررسی نرخ تورم در عراق

نرخ تورم در عراق برای سال ۲۰۱۰ معادل ۲/۴ درصد و برای سال ۲۰۱۱ معادل ۶ درصد بوده است.

جدول ۹. نرخ تورم در عراق (۲۰۰۷=۱۰۰)

(درصد)

نرخ تورم	سال
۲/۴	۲۰۱۰
۶	۲۰۱۱

Source: Ibid, p. 87.

۶. بررسی وضعیت نظام بانکی در عراق

۶-۱. بررسی ترازنامه بانک مرکزی عراق

کل دارایی‌های بانک مرکزی عراق از حدود ۵۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ میلادی به حدود ۶۵ میلیارد دلار در پایان سال ۲۰۱۱ میلادی رسیده و طی این دوره به‌طور متوسط سالیانه حدود ۵ درصد رشد داشته است.

بدهی دولت عراق به بانک مرکزی این کشور نیز از ۳۳/۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ میلادی به ۲/۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۱ میلادی رسیده و تقریباً سالیانه به‌طور متوسط ۴ درصد کاهش یافته است.

از سال ۲۰۱۰ میلادی به بعد بدهی بانک‌های تجاری به بانک مرکزی عراق صفر شده است.

(میلیون دلار آمریکا)

جدول ۱۰. ترازنامه بانک مرکزی

سال	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱
کل دارایی‌ها یا بدهی‌ها	۵۶,۰۲۷/۴۵	۵۳,۶۳۳/۵۵	۵۹,۷۵۰/۱۰	۶۴,۶۴۹/۱۱
دارایی‌ها	دارایی‌های خارجی	۴۸,۸۰۹/۸۷	۴۳,۸۸۵/۶۳	۴۹,۹۵۹/۷۶
	مطالبات از دولت	۳,۲۸۸/۰۵	۳,۳۴۶/۴۶	۳,۳۳۵/۱۸
	وام به بانک‌های تجاری	۳/۳۳	۱/۶۹	۰/۰۰
	سایر دارایی‌ها	۳,۹۲۶/۲۱	۶,۳۹۹/۷۷	۶,۴۵۵/۱۷
بدهی‌ها	ذخیره پول	۳۵,۶۲۶/۴۳	۳۸,۳۰۰/۲۵	۴۵,۳۷۰/۸۵
	سپرده‌های تسهیلات	۲,۳۰۳/۲۵	۲,۳۷۱/۰۲	۸۹۸/۴۸
	حساب بانک‌های تجاری به دلار آمریکا با بانک مرکزی عراق	۱,۴۸۳/۸۲	۱,۳۲۵/۶۶	۲,۵۳۸/۱۱
	سپرده‌های دولتی	۷,۱۲۹/۴۵	۹۲۱/۸۰	۱,۱۶۷/۲۴
	بدهی‌های خارجی	۰/۰۲	۱,۷۶۰/۵۰	۱,۷۲۳/۵۷
	ذخایر سرمایه و تأمین	۱,۴۳۱/۹۹	۱,۱۳۹/۹۰	۱۷۲/۰۳
	سایر بدهی‌ها	۸,۰۵۲	۷,۸۱۴	۷,۸۸۰

Source: Ibid, p. 23.

۲-۶. بررسی وضعیت مالی بانک‌های تجاری در عراق

بررسی دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌های تجاری در کشور عراق نشان می‌دهد که دارایی‌های بانک‌های مذکور از حدود ۲۴۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ میلادی به حدود ۹۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۱ میلادی رسیده و طی این دوره به طور متوسط سالانه حدود ۲۶ درصد کاهش یافته است.

(میلیون دلار آمریکا)

جدول ۱۱. ترانزنامه بانک‌های تجاری

سال	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱
کل دارایی‌ها یا بدهی‌ها	۲۴۱,۶۷۳/۴۴	۲۶۱,۸۵۰/۵۷	۲۷۷,۴۵۰/۸۹	۹۵,۶۷۴/۴۲
دارایی‌ها	نقد	۲,۳۳۷/۴۲	۲,۰۲۵/۱۵	۲,۶۶۸/۷۵
	سپرده‌های جاری نزد CBI	۱۹,۴۱۲/۴۰	۲۳,۲۷۳/۲۶	۲۶,۹۱۵/۵۹
	دارایی‌های خارجی	۷۷۸/۶۳	۱۳,۵۶۸/۴۹	۱۰,۷۰۳/۰۰
	مطالبات از دولت	۲,۳۷۷/۹۰	۲,۸۸۶/۵۹	۷,۰۱۷/۲۷
	مطالبات از بخش خصوصی و سایر بخش‌ها	۳,۷۸۵/۲۷	۴,۴۷۶/۰۸	۷,۹۳۶/۸۹
	املاک بانک	۳۵۹/۰۵	۶۰۵/۱۳	۷۷۳/۱۱
	سایر دارایی‌ها	۲۰۵,۶۱۵/۳۰	۲۱۵,۰۱۵/۸۷	۲۲۱,۴۳۶/۲۸
	۲۸,۰۶۲/۲۴	۱۳,۱۳۳/۹۷	۲۳,۱۰۳/۹۶	۲۸,۰۶۲/۲۴
بدهی‌ها	بدهی‌های جاری	۸,۰۶۱/۰۴	۵,۲۶۸/۲۰	۵,۷۶۸/۱۹
	بدهی‌های مدت‌دار	۴,۱۵۸/۲۶	۱,۵۴۶/۷۴	۱,۶۰۴/۶۲
	سپرده‌ها بابت ضمانت‌نامه‌ها و اعتبارات اسنادی	۱,۳۸۷/۸۷	۱۸,۹۳۵/۴۷	۱۶,۰۷۲/۱۷
	سپرده‌های دولتی	۱۷,۵۶۶/۴۹	۳,۱۱۹/۲۲	۱,۵۵۸/۴۵
	بدهی‌های خارجی	۱,۶۹۹/۰۲	۱/۶۹	۰/۰۰
	اعتبارات از CBI	۳/۳۳	۳,۴۹۶/۳۲	۶,۸۱۱/۸۶
	نخایر سرمایه و تأمین	۲۰۵,۳۰۱/۱۳	۲۱۵,۲۹۴/۶۸	۲۲۴,۳۱۱/۱۵
سایر بدهی‌ها				۳۳,۷۰۳/۶۷

Source: Ibid, p.24.

۳-۶. ارزیابی وضعیت مالی نظام بانکی (بانک مرکزی و بانک‌های تجاری) در عراق

بررسی وضعیت کل نظام بانکی در عراق نیز بیانگر این واقعیت است که دارایی‌های نظام بانکی در این کشور از حدود ۲۵۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ میلادی به حدود ۱۰۳ میلیارد دلار در پایان سال ۲۰۱۱ میلادی رسیده و طی این دوره به طور متوسط سالیانه ۲۵ درصد کاهش یافته است.

(میلیون دلار آمریکا)

جدول ۱۲. ترازنامه سیستم بانکی

سال	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱
کل دارایی‌ها یا بدهی‌ها	۲۴۹,۵۵۲/۷۷	۲۶۵,۴۴۷/۰۳	۲۸۷,۱۶۷/۵۷	۱۰۳,۱۵۰/۹۰
دارایی‌ها	خالص دارایی‌های خارجی	۵۴,۸۹۶/۹۴	۵۲,۵۷۴/۴۰	۶۴,۸۷۶/۱۱
	مطالبات از دولت	-۱۸,۳۶۱/۸۵	-۱۳,۶۲۴/۲۲	-۹,۹۹۹/۱۹
	مطالبات از بخش خصوصی و سایر	۳,۷۸۵/۲۷	۴,۴۷۶/۰۸	۷,۹۳۶/۸۹
سایر دارایی‌ها	۲,۰۹۹,۳۴۳/۶۱	۲۲۲,۰۲۰/۷۷	۲۲۸,۶۶۴/۵۶	۳۷,۶۰۵/۵۷
بدهی‌ها	عرضه پول	۲۳,۴۳۳/۰۳	۳۱,۵۵۶/۷۱	۴۳,۶۲۸/۵۷
	شبه پول	۹,۷۰۴/۳۹	۱۲,۰۸۳/۱۴	۱۲,۹۷۳/۶۶
	تأمین سرمایه و ذخایر	۴,۹۲۸/۳۱	۵,۶۹۰/۵۱	۵,۴۴۴/۰۷
	سایر بدهی‌ها	۲۱۵,۶۴۵/۳۱	۲۲۱,۳۸۴/۸۸	۲۳۰,۸۸۹/۴۶

Source: Ibid, p.25.

آمار جدول ۱۲ نشان می‌دهد که در سال ۲۰۱۱ سهم پول (سپرده‌های دیداری و اسکناس و مسکوک) در نقدینگی حدود ۷۸ درصد و سهم شبه پول (سپرده‌های پس‌انداز و مدت‌دار) حدود ۲۲ درصد بوده است.

همچنین ارقام جدول فوق بیانگر این واقعیت است که دولت عراق بابت سپرده‌های مختلف خود همواره از نظام بانکی این کشور طلبکار بوده است؛ به طوری که میزان این طلب در سال ۲۰۱۱ میلادی حدود ۱۰ میلیارد دلار بوده است. از طرفی در سال مذکور بخش خصوصی حدود ۱۱ میلیارد دلار به نظام بانکی عراق بدهکار بوده است.

جمع‌بندی

به طور کلی ساختار و وضعیت نظام بانکی در کشور عراق به شرح ذیل قابل جمع‌بندی است:

در سال ۱۹۴۷ میلادی اولین بانک دولتی در عراق تأسیس شد. در ۱۴ جولای ۱۹۶۴ کلیه بانک‌ها و بیمه‌ها ملی شدند و در دهه بعد از آن، ارزش دینار افزایش یافت به طوری که هر واحد دینار عراق معادل ۳/۴ دلار آمریکا بود. بعد از جنگ خلیج در سال ۱۹۹۱، پول جدید عراق توسط دولت چاپ شد و ارزش آن در سال ۱۹۹۵ میلادی به ازای هر واحد دلار معادل ۳,۰۰۰ دینار عراق تعیین شد.

قانون بانکداری عراق در ۱۹ دسامبر ۲۰۰۳ میلادی منتشر شد. این قانون، چارچوب حقوقی بانکداری عراق را در راستای استانداردهای بین‌المللی دربر می‌گیرد و با معرفی یک سیستم رقابتی،

مطمئن و صادق سعی در افزایش اعتماد عمومی نسبت به سیستم بانکداری دارد. بانک مرکزی مستقل عراق مطابق با قانون بانکداری این کشور در ۶ مارس ۲۰۰۴ تأسیس شد.

جمع کل بانک‌های فعال در عراق به ۵۰ بانک می‌رسد که شامل ۷ بانک دولتی و ۴۳ بانک غیردولتی است. از بانک‌های غیردولتی حدود ۱۱ بانک خارجی یا شعبه بانک خارجی فعالیت می‌کنند. کلیه بانک‌های داخلی و خارجی در عراق در مجموع تعداد ۸۹۹ شعبه دارند.

هدف اولیه قانون بانکداری بر اساس بند «۱» ماده (۲) قانون مذکور، حفظ اعتماد در نظام بانکی است. سایر اهداف قانونگذار، اطمینان بخشی نسبت به حفظ سپرده‌ها در نظام بانکی، کمک به کاهش جرائم مالی نظیر فرار مالیاتی، پولشویی و تأمین مالی تروریسم است.

بر اساس بند «۱» ماده (۳) قانون بانکداری عراق هیچ شخص (حقیقی یا حقوقی) بدون اجازه بانک مرکزی حق اشتغال نسبت به فعالیت بانکی را ندارد.

مطابق بند «۱» ماده (۴) قانون بانکداری عراق، نمایندگی‌های بانک‌های خارجی باید حداقل ۵۰ میلیون دینار (حدود ۴۱ میلیون دلار آمریکا)^۱ سرمایه اولیه را پرداخت کنند.

بر اساس جزء «a» بند «۱» ماده (۱۳)، مجوزهایی که با رشوه و کلاهبرداری و... اخذ شده باشد، بر اساس تشخیص بانک مرکزی فسخ می‌شوند.

حداقل سرمایه پرداختی بانک‌ها هنگام تأسیس، بر اساس بند «۱» ماده (۱۴) قانون بانکداری عراق باید حداقل ۱۰ میلیون دینار (حدود ۸/۲ میلیون دلار) باشد و مطابق با مقررات بانک مرکزی افزایش می‌یابد.

مطابق بند «۱» ماده (۱۶) نیز سرمایه بانک‌ها نباید کمتر از ۱۲ درصد ارزش کل دارایی‌های موزون شده به ریسک (کفایت سرمایه) باشد.

بر اساس ماده (۲۳) قانون بانکی عراق، هرگونه ادغام یا اتحاد بانک‌ها از لحاظ دارایی یا بدهی باید به تأیید بانک مرکزی برسد.

هیچ بانکی بدون مجوز بانک مرکزی حق ندارد بیش از ۲۰ درصد سرمایه پایه خود را صرف سرمایه‌گذاری در سهام، اوراق بهادار یا اوراق قرضه مبتنی بر دارایی کند (حکم بند «۱» ماده (۳۳) قانون بانکداری عراق).

بر اساس بندهای «۱» و «۲» ماده (۵۷) قانون، هر شخصی که بدون مجوزهای بانک مرکزی به فعالیت‌های بانکی مشغول شود، مجرم شناخته شده و مشمول جرائم قانون مجازات می‌شود و دادگاه‌های جزایی باید به محض درخواست بانک مرکزی با متخلفین برخورد کنند.

۱. تبدیل براساس میانگین نرخ هر واحد دلار آمریکا معادل ۱,۲۱۸ دینار عراق در دسامبر سال ۲۰۱۱ انجام شده است.

به محض ارائه یک دادخواست مناسب و انتصاب یک بازرس توسط بانک مرکزی در امور یک بانک، دادگاه امور مالی باید فرآیند ورشکستگی در مورد آن بانک را براساس زمینه‌های مشخص فعال کند (مطابق ماده (۷۱) قانون بانکی عراق). در مواد (۷۲) تا (۱۰۳) نیز مقررات مربوط به ورشکستگی بانکها مطرح شده است.

براساس بند «۱» ماده (۱۰۴) قانون بانکی عراق، بانک مرکزی این کشور اختیار قانونگذاری، صدور دستورالعملها، هدایت و اطلاع‌رسانی اجرای این قانون را دارد.

بانک مرکزی عراق اخیراً ابزارهای فعال و غیرفعال را مورد استفاده قرار داده است تا بتواند نقدینگی بازار (پایه پولی) را تحت تأثیر قرار دهد. این ابزارها به شرح زیر است: مزایده ارز به طوری که بانک مرکزی عراق براساس اهداف سیاستی اقدام به خرید و فروش دلار در بازار می‌کند.

ذخایر قانونی که بانکها را ملزم می‌کند تا بخشی از سپرده‌های مشتریان را در بانک مرکزی، به صورت نقد و اوراق بهادار وزارت مالیه نگهداری کنند. اضافه برداشت برای بانکهایی که امکان تسویه پرداخت‌های تعهد شده را در پایان روز نداشته باشند.

بانک مرکزی به عنوان آخرین وام‌دهنده است که منحصراً شامل وام‌های مذاکره‌ای برای بانکها در مقابل وثایق می‌باشد و در شرایط بروز مشکلات نقدینگی حاد برای بانکها مورد استفاده قرار می‌گیرد. باجه اوراق بهادار وزارت مالیه که در هر بانک می‌تواند اقدام به خرید و فروش اوراق بهادار وزارت مالیه و ارزش اسمی کند.

در کنار ابزارهای بالا، مواد (۲۸)، (۲۹) و (۳۰) این قانون اجازه استفاده از عملیات بازار باز را به بانک مرکزی این کشور می‌دهد. همچنین بانک مرکزی عراق نرخ‌های بهره کوتاه‌مدت بانکی را به عنوان نرخ سیاستگذاری تعیین می‌کند.

در سال ۲۰۰۸ هر واحد دلار آمریکا معادل ۱,۲۰۳ دینار عراق بوده است. این رقم در سال ۲۰۰۹ کاهش یافته و به ۱,۱۸۲ واحد رسیده و در سال ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ روند افزایشی تا ۱,۲۱۸ واحد دینار در آن مشاهده می‌شود.

نرخ بهره مطالبه شده بانکهای فعال چه با دینار عراق و چه با ارز خارجی از سال ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۱ جدای از نوسانات جزئی، روند کاهشی دارد.

نرخ بهره‌ای که بانکهای فعال با دینار عراق پرداخته‌اند، طی سالهای مورد بررسی در مورد هر چهار نوع سپرده روند کاهشی دارد. افت نرخ بهره تقریباً در مورد بهره‌های پرداخت شده با ارز خارجی نیز صدق می‌کند.

میزان ذخایر قانونی سیستم بانکی در عراق از حدود ۱۶/۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ میلادی به حدود ۶/۴ میلیارد دلار در پایان سال ۲۰۱۱ رسیده و طی این دوره به‌طور متوسط سالیانه حدود ۲۷ درصد کاهش یافته است.

میزان نقدینگی کشور عراق از حدود ۲۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ میلادی به حدود ۵۹ میلیارد دلار در پایان سال ۲۰۱۱ میلادی رسیده و طی این دوره به‌طور متوسط سالیانه حدود ۲۷ درصد رشد کرده است.

بررسی پایه پولی و اجزای آن در کشور عراق نشان می‌دهد که پایه پولی این کشور از ۳۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ به ۴۸ میلیارد دلار در پایان سال ۲۰۱۱ رسیده و طی این دوره به‌طور متوسط سالیانه حدود ۱۰ درصد رشد کرده است. برای سال ۲۰۱۱ میلادی در بین منابع پایه پولی بیشترین سهم را خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی عراق دارا بوده و در بین مصارف نیز ذخایر بانک مرکزی عراق بیشترین سهم را به‌خود اختصاص داده است.

نرخ تورم در عراق برای سال ۲۰۱۰ معادل ۲/۴ درصد و برای سال ۲۰۱۱ معادل ۶ درصد بوده است.

کل دارایی‌های بانک مرکزی عراق از حدود ۵۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ میلادی به حدود ۶۵ میلیارد دلار در پایان سال ۲۰۱۱ میلادی رسیده و طی این دوره به‌طور متوسط سالیانه حدود ۵ درصد رشد داشته است.

بدهی دولت عراق به بانک مرکزی این کشور نیز از ۳۳/۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ میلادی به ۲/۹ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۱ میلادی رسیده و تقریباً سالیانه به‌طور متوسط ۴ درصد کاهش یافته است.

از سال ۲۰۱۰ میلادی به بعد بدهی بانک‌های تجاری به بانک مرکزی عراق صفر شده است. بررسی دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌های تجاری در کشور عراق نشان می‌دهد که دارایی‌های بانک‌های مذکور از حدود ۲۴۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ میلادی به حدود ۹۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۱ میلادی رسیده و طی این دوره به‌طور متوسط سالیانه حدود ۲۶ درصد کاهش یافته است.

بررسی وضعیت کل نظام بانکی در عراق نیز بیانگر این واقعیت است که دارایی‌های نظام بانکی در این کشور از حدود ۲۵۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۸ میلادی به حدود ۱۰۳ میلیارد دلار در پایان سال ۲۰۱۱ میلادی رسیده و طی این دوره به‌طور متوسط سالیانه ۲۵ درصد کاهش یافته است.

در سال ۲۰۱۱ سهم پول (سپرده‌های دیداری و اسکناس و مسکوک) در نقدینگی حدود ۷۸ درصد و سهم شبه‌پول (سپرده‌های پس‌انداز و مدت‌دار) حدود ۲۲ درصد بوده است.

همچنین دولت عراق بابت سپرده‌های مختلف خود همواره از نظام بانکی این کشور طلبکار بوده

است؛ به طوری که میزان این طلب در سال ۲۰۱۱ میلادی حدود ۱۰ میلیارد دلار بوده است. از طرفی در سال مذکور بخش خصوصی حدود ۱۱ میلیارد دلار به نظام بانکی عراق بدهکار بوده است.

منابع و مآخذ

- در داخل متن درج شده است.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۲۶۳۳

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی ساختار نظام بانکی و نقدینگی در کشور عراق

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازارهای مالی)

تهیه و تدوین: خدیجه مهدوی

ناظر علمی: احمد شعبانی

همکار: صمد عزیزنژاد

مقتضی: روبرت بگریان (نماینده آرامنه جنوب در مجلس شورای اسلامی)

ویراستار ادبی: فرزاد جعفری

واژه‌های کلیدی:

۱. بانک مرکزی

۲. عراق

۳. بانکها

۴. ترازنامه

۵. وضعیت مالی

۶. قانون بانکداری

تاریخ انتشار: ۱۳۹۱/۸/۱۴